

טל מצליח, "פורטרט עצמי – גבר באשה", גלריה אלון שגב, תל אביב
יצירתה של טל מצליח היא ייחודית עד מאוד, אולי כי מתחילת דרכה ועד היום היא נובעת מתוך אמת גדולה, פשוטה וצנועה. עצם העשייה השתכללה עם השנים ומצליח מיומנת הרבה יותר, מה שגורם לחלק מהקהל שלה לטעות ולחשוב שיצירתה התברגנה. העושר והמהימנות רווים באותו מינון של כאב, חשיפה ופגיעה, נשמה וגוף שקולפו משכבות ההגנה, והם מציפים את העבודות ואת הצופה בהן. טל גם לא איבדה דבר מהנשנות ומההתרסה. שני קטבים מנוגדים של פגיעות ופגיעה היוקדים ביצירתה מתחילה, מסוכסכים ומכמירי לב בזמן, שעתה הם מורכבים ורבודים יותר.

שם התערוכה נפלא בעיני, ממצה ומדויק כצומח מבפנים, "פורטרט עצמי – גבר באשה". ה"ב" חשובה כפצצה שתפוצץ בצופה עם ההבנה. זהו הגבר השוכן באשה האמנית המחסנת עצמה ממנו על ידי הכלתו בתוכה, לפחות ביצירתה. אני חושב שה"גבר באשה" של מצליח הוא לא עניין מיני, אלא עניין של זהות מגדרית המכילה את שניהם לאחד פנים-אמנותי. ואולי זה הבן שלא נולד, שמצליח מגדלת אותו בתוך דמותה לגבר שיכול היה להיות. הדואליות הזו תמיד שכנה ביצירתה אך עכשיו היא מגיעה לסימביוזה מושלמת של אי-שלמות בפנימיותה הטעונה, הטמעה שיש בה עוצמה כמו־פגאנית.

מצליח מציגה מעגל של ציורי דיוקנאות עצמיים בשלבים שונים של חייה, כל אחד מהם בדרגה אחרת שבין הגברי לנשי לכאורה. בחלקם דיוקן בודד, בחלקם הם מוכפלים כבקליידוסקופ מרהיב ופועה. בכולם מצליח עטויה שפם מברשתית עבות, שאצלי הוא נקשר, מעבר למאצ'ואיות הפלמ"חניקית, דווקא יותר בדמות הג'נטלמן האוריינטלי (כדמותם של סבי משני הצדדים), המנומס ברחוב והתובעני בבית. זהו הגבר המחולל בנשיותה העירומה.

בציורים מגיע לשיא גם האופן שבו היא מפרזלת ואורגת (חיבור שמורכב מניגודים של נוקשה וזורם) מלים ומשפטים, הן כשדות סמנטיים והן כמרכיבים ציוריים ויזואליים, והיא בוראת מין אנטומיה שבה המלים הן גוף זר ואורגני כאחד. מרקם הציורים מצוי בתזוזה מתמדת, פרטנית להדהים, מתחת ועל פני השטח.

טל מצליח, "פורטרט עצמי – גבר באשה", קטע מעבודה עוזי צור

מניפות של אור חם נפרשות צפופות על פני הציור, "רקומות" מתולעים צהובות המתפתלות על פני זרמים פנימיים של צבעים המחלחלים מבעדן. קשתות המניפות מחושקות באימרות צבע שונות עליהן נכתב זערורי "פורטרט עצמי". ובכל אחת מהמניפות מגיחים יד או עטין, "רקומים" בלבן ופיתולי הצבעים שמתחת מפעפעים בו. בלב הציור מצליח פותחת מסגרת עם דיוקנה המשופם כגבר צעיר, שאת הפנים היא יוצרת מאלפי נגיעות צבעים מתולתלות של ירוק ואדום לפנים, כתום ושחור לשיער ולבן לשפתיים ולעיניים. הדיוקן מקובע בסורג המפורזל מהמלים "פורטרט עצמי" בשחור על לבן. ציור שיש בו מהמאגיה של קמעוה ולחשים.

ציור נוסף מורכב מארבעה פורטרטים משופמים, בכל אחד מצליח בגיל אחר בחייה. היא כמו מספרת את משברי חייה מבעד לשינוי שהתחולל בה, עד שהלבישה רטרואקטיבית את השריון המאוחר עליהם. כל אחד נוצר ממרקם שונה ודומה, סיזיפי, מוקף תפרחות ושברים, סיזיפיים גם הם, וכפות ידיים גדולות "סרוגות" משולי הבד ללסף את הפנים. ובכל אחת מהן נבקע פצע ישן כפצעי הסטיגמטה.

אצל מצליח יש לבחון גם את פאות הבד, המצוירות בציור ההולך וממשיך את ההתרחשות או יוצא כנגדה. כשלוש האלות לפני פאריס ניצבת מצליח, מצוירת שלוש פעמים, לפני הצופה, עירומה. אך בשונה מהדימוי הקלאסי, המצליחות עוטות שפם, שערן קצוץ, בשר גופן עשוי עיסה נוקדנית שחור-לבן, כבוללת את הגזעים, כקצפו של ים מנוחש כמסביב לוונוס של בוטיצ'לי, ונוס כאמזונה מתריסה וכואבת, מוקפת גן עדן עשיר ומצולק, ועננות תכולות של מלים מולחמות משייטות בו.

בציור אחר דמותה המשופמת של מצליח היא כמין מחבל/ת מתאבד/ת המתפוצצת מבפנים. הבשר הנא מתאחד עם השברים הססגונים של פסיפס הרקע כשרידי תרבויות אבודות. קו הפות עשוי מהמלים "פורטרט עצמי", וממנו פורץ שתן של מלים כמניפה צרה ומאורכת, מנטרה: "הצניעות היא זו שיכולה לעצור את המצב הנוראי", הוראת גברים על צניעות נשים כמזור לתחלואי העולם. משפט המשובץ ביחד עם המלים "פורטרט עצמי" בשבריו השונים של הרקע המקושט.

בעת שבחברה הישראלית נשים נרצחות על ידי גברים בגלל היותן נשים, לציורים של מצליח כ"גבר באשה" נוסף רובד של מחאה וכאב, רובד אקטואלי מדמם.